

RESUMÉ

Tři dřevořezby první čtvrtiny 14. století

Madona ze Strakonic, Rouchovanská Madona i Svatá Dobrotivá představují jedny z nejvýznamnějších památek českého sochařství přelomu 13. a 14. století. Sochy patří do typové skupiny figur s otevřeným pláštěm, který vznikl v druhé polovině 13. století zřejmě v Paříži a rychle se rozšířil do Normandie, Burgunska, Lotrinska a přes Porýní dále na východ.

Názory na datování Madony ze Strakonic se různí, ale nejčastěji se řadí do přelomu 13. a 14. století. Madona z Rouchovan je evidentně mladší než Madona Strakonická a spadá spíše až do první čtvrtiny 14. století. Co se týče datace Svaté Dobrotivé, můžeme se díky archivním záznamům opřít o rok 1327, přesněji řečeno před rok 1327. Podoba Svaté Benigny byla několikrát změněna, byla upravena polychromie a socha byla osazena korunkou a do rukou jí byla vložena palmová ratolest. Veškerou hmotnost soch vytváří plášť určující obrys. Drapérie je vertikální s mohutnými záhyby.

Otázka slohových předloh je poněkud komplikovaná a názory badatelů se liší. Nejblíže pramenu Strakonické Madony je však socha neznámé světice s knihou v levém ostění západního portálu remešské katedrály, datovaná před polovinu 13. století. Madonu ze Strakonic zřejmě nelze klást do bezprostředního vztahu s Rouchovanskou Madonou, i když mají téměř stejná slohová východiska. Můžeme si ale všimnout hned několika společných rysů. Obě dvě sochy mají společný typ otevřeného pláště, díky němuž vzniká na šatech tak specifické řasení, které určuje osy obou soch. U Strakonické Madony je však tato osa narušena opaskem. I pohled zleva naznačuje příbuznost, obě sochy stojí na levé noze a pokrčené pravé koleno mírně vystupuje zpod pláště. Také mírně vypouklé břicho je u obou soch shodné, stejně jako určitý odklon Ježíškovy postavy od Mariina těla. I obličej tvaru jednoduchého širokého oválu s úzkými nosy prozrazují stejnou slohovou vrstvu, ne ovšem bezprostřední vztah.

I když sochy souvisí ještě s monumentálním sochařstvím francouzským a porýnským, současně jsou však už proniknuty novými principy, které jsou nezávislé na přírodních skutečnostech. Tvary jsou maximálně zjednodušeny a je zvolen silný vertikální pohyb, který je nezávislý na tíži hmoty.

Socha svaté Dobrotivé tedy také souvisí s francouzským katedrálním sochařstvím, ale od Strakonické Madony se liší svou strnulostí a potlačením jakékoli gestikulace. Mizí i

jakékoli naznačení duševního stavu a také řasení drapérie není u svaté Dobrotivé tak vyvážené jako u Madony ze Strakonice.

Co se týče ikonografie, lze hovořit u Madony ze Strakonice i u Rouchovanské Madony o ikonografickém motivu Ženicha a Nevěsty. Na nevěstu Kristovu odkazuje na soše Strakonické Madony gesto Krista, který pravou rukou něžně laská svoji matku pod bradou. Ježíšek drží v levé ruce jablko. Zde to lze chápat jako odkaz na druhého Adama, který přišel, aby vykoupil lidstvo z dědičného hříchu. Madona z Rouchovan má zase na prsteníčku levé ruky malý prsten s oválným snad modrým kamenem. Prsten je také výrazem mystického zasnoubení ženicha a nevěsty, jak to můžeme sledovat v Písni písni.

Svatá Benigna (Dobrotivá) byla jednou z jedenácti (zástupné číslo za 11 000) dvorských panen princezny Voršily, které byly při návratu z poutě do Říma, zřejmě ve 4. století, zavražděny Huny před branami města Kolína nad Rýnem. Socha Svaté Dobrotivé tedy snad zase zobrazuje tělo mrtvé světice. Možná právě proto zvolil řezbář přísnou pravidelnost drapérie. Tuto teorii potvrzuje také zpřeřezané zápěstí rukou, pokud je ovšem původní. Také zavřené oči a překřížené složení rukou na břicho poukazuje na záměr znázornit neživou figuru.

Ačkoli byla tomuto tématu věnována pozornost mnoha významných badatelů, stále zůstávají nevyřešené otázky, zvláště týkající se datace těchto soch. Odpověď na tyto otázky však zřejmě nebude nikdy jednoznačná kvůli absenci přímých pramenů k většině středověkých uměleckých děl.